

MALİYE POLİTİKASI KENDİ BAŞINA YETERLİ Mİ?

Doç. Dr. Tülay ARIN
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

Son yıllarda yaşanan, enflasyon içinde işsizliğin artması, büyüme ve sermaye birikiminin yavaşlaması krizlerini çözmede maliye politikasının kendi başına ne denli etkili olduğu sorusu kuramsal çözümlemelerin ve politika önerilerinin odak noktasını oluşturmaktadır. Aşağıda, monetaristlerle Keynescilerin maliye politikası ile ilgili olarak yaptığı tartışmalardan ortaya çıkan tablonun en genel özellikleri özetlenmeye çalışılmıştır.

1. Maliye politikası ile ilgili görüşlerde kutuplaşma :

Maliye politikasının etkiliği ile ilgili tartışmaların en çarpıcı özelliği tartışmaların tarafları arasındaki kutuplaşmanın son derece belirginleşmesi ve bu kutupların kuramsal olarak bağdaştırılmasının artık olanaksızlaşmasıdır. Daha açıkça, neoklasik monetarist maliye politikası görüşleri ile Keynesci maliye politikası görüşleri birbirinden iyice ayrılmıştır.

Bu kutuplaşma enflasyonun ve işsizliğin doğası ile ilgili görüşlerde en belirgindir. Bu iki kutbu birbirinden ayıran temel fark, piyasa mekanizmasının kendi başına işleyişinin ortaya çıkardığı fiyatların iktisadi dengesizlikleri ortadan kaldıracak, piyasaları dengeye getirecek esnekliğe ne derece sahip olduğu ile ilgili olarak benimsenen görüştür.

Neoklasik doktrin ekonominin esnek fiyatlara dayanan piyasalardan oluştuğu görüşünü savunur. Piyasadaki uyum sorunları ve esneksizliklerin kaynağının devlet müdahalesinin kendisi olduğu kabul edilir. Keynesci doktrin ise doğası gereği piyasalara belirsizliğin hakim oldu-

ğunu, ek olarak kapitalizmin yapısal ve kurumsal özelliklerinin değişmiş olduğunu savunur.

Bu kutuplaşma içinde Keynesci yaklaşımlarla ilgili olarak ortaya çıkan en belirgin özellik (monetarizm yükselirken ve devlet müdahalesini reddederken), her akımdan ve ekolden Keynesciliğin artık geçmiştekine göre daha müdahaleci olmasıdır ve makro düzeyde maliye politikasının artık kendi başına yeterli olamayacağını savunmasıdır; devlet müdahalesinin en iyi düzenlemeleri içerse bile başarı şansının sınırlı kalabileceğini kabul etmesidir. Bu kabul örneğin 1960'larda yaygın olan ve devlet müdahalesi ile kapitalizmin büyüme, istikrarsızlık, dengesizlik sorunlarının artık üstesinden gelinebildiği görüşünden önemli bir farklılığı temsil etmektedir.

2. «Post-Keynesçi Neoklasik Sentez»in çökmesi :

Neoklasik doktrin ile Keynesçi doktrin arasındaki kutuplaşmanın, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemden 1960'lara, hatta 1970'lerin sonlarına doğru geçen yıllara kadar, «Post-Keynesçi neoklasik sentez» adı verilen çözümleme aracılığıyla ortadan kaldırıldığı, monetarizmle fiskalizmin, yani neoklasizmle Keynesciliğin bağdaştırılabildiği yaygın kabul gören bir görüştü. İktisadî krizin kuramsal tartışmalara yansıyan en çarpıcı sonucu neoklasik sentez'in iktisadî siyaset anlayışı olarak yıkılmasıdır. Neoklasik sentezin iktisadî siyaset anlayışının temelini oluşturan görüş, az sayıda makro iktisadî değişkene maliye politikası aracılığıyla (özellikle bütçe açığı büyüklüğü aracılığıyla) devletin müdahale etmesinin piyasa ekonomilerinin krize düşmesini önleyebileceği görüşüdür. Bu görüş, çökünce neoklasiklerle Keynesçilerin yolları ayrılmıştır.

3. Monetarizmin yükselmesi ve devlet müdahalesinin reddi :

Yeni liberal doktrin 1970'lerin ortalarından itibaren iyice açığa çıkan iktisadî bunalımın sorumlusunun devlet müdahalesi olduğunu ilan etmiştir. Yeni liberal doktrinin maliye politikası önerisi Keynesçi politikalardan geriye dönülmesi, devlet harcamalarının asgari düzeye indirilmesi ve vergilerin düşürülmesi yoluyla bütçe açığının azaltılması aracılığıyla enflasyonun kontrol edilmesi ve durgunluktan çıkılmasına yöneliktir. Devlet harcamalarının azaltılmasının en önemli etkisi (bununla beraber vergilerin ve emisyonun), sosyal devlet uygulamalarının ortadan kaldırılmasıyla piyasa mekanizmasının doğal işleyişine

kavuşmaya başlamasıdır. Bu yolla iktisadî etkinliği ve rekabeti arttırmak, arz uyarıcılarını canlandırmak mümkün olacaktır. Piyasa mekanizmasını doğal işleyişine kavuşturmak üzere yapılması gerektiği önerilen yapısal reformlar mal ve işgücü piyasalarının, malî piyasaların, dış ticaretin, döviz piyasasının rekabetçiliğini arttırmaya yöneliktir.

Yeni liberal doktrin maliye politikasını değerlendirme açısından birbirlerinden bazı özelliklerle ayrılan iki ekol tarafından temsil edilmektedir :

a. *Monetarizm :*

Monetarizmin temeli ekonomideki tek önemli politika değişkeninin para miktarı olduğu, toplam talep politikalarının asıl etkisinin ekonominin reel kesimleri üzerinde değil, fiyatlar ve ücretler üzerinde olduğudur. Analizleri enflasyon-ışsızlık değiş tokuşu ve Phillips eğrisi etrafında odaklaşmaktadır. Monetarizmin çeşitli biçimleri vardır. «Daha az monetarizm» ya da «yeni klasik iktisat» ile «daha çok monetarizm» ya da «yeni klasik makroiktisat» adı ile anılan akımlar arasında geniş bir aralıkta monetarizm maliye politikasının etkisini çözümlenmektedir.

aa. «Yeni Klasik İktisat» :

«Doğal işsizlik haddi» görüşü etrafında geliştirilmiş monetarizme verilen addır. Buna göre, devlet ekonomiye müdahale etmedikçe ekonomi doğal işsizlik haddi dolayında hareket eder. Toplam talep politikaları işsizlik haddini ancak kısa-dönemde ve küçük ölçüde etkiler. Çünkü kısa-dönemde fiyatlarla ilgili beklentiler gerçekleşmeyebilir, fiyatlar bir gecikme ile uyarlanır. Fakat daha uzun dönemde bilgilenme ile hatalı beklentiler düzeltilir. Uzun-dönemde toplam talep politikaları ekonominin reel cephesini etkilemeden sadece fiyatları ve ücretleri etkiler. Fiyatları kontrol etmek için toplam talep kısılmalı ve işsizliğin artmasına razı olunmalıdır. Daha uzun-dönemde piyasa kendi işleyişine kalırsa gecikme ile işsizliği önler. Devlet harcamalarının, özellikle sosyal refah devleti harcamalarının en önemli etkilerinden biri işgücü fiyatını aşırı yükselterek doğal işsizlik haddini yükseltmesidir. Sosyal refah devletinin küçültülmesi bir yandan da doğal işsizlik haddini düşürecektir.

bb. «Yeni Klasik Makro İktisat» :

«Rasyonel beklentiler» kuramı etrafında geliştirilmiş monetarizm verilen addır. Buna göre toplam talep politikaları kısa-dönemde bile işsizlik haddini ve üretim düzeyini etkilemez. Çünkü iktisadi ajanlar kararlarını geçmişteki ve şimdiki zamandaki bilgilerine dayandırır ve politika uygulamalarının ne sonuç vereceğini bilirler. Dolayısıyla gelecekle ilgili beklentiler gerçekleşenlerden ancak bir «raslantı» faktörü oranında saparlar. Bu nedenle, devletin politikalarının sonuçlarının ne olacağı baştan bilindiği için gelecekteki fiyat düzeyine bu günden uyarlanırlar, yani uyarlanma zaman bile almaz. Dolayısıyla, toplam talepteki değişimler işsizliği kısa-dönemde bile etkilemeden sadece fiyatları yükseltir.

b. «Arz Cephesi İktisadı» :

Monetarizmin kuramsal temellerinin tümünü kabul etmekle beraber, enflasyonu önlemek için toplam talebin kısılmasının kısa dönemde bile işsizliği arttırmaması gerekmediğini iddia eder. Buna göre, devlet harcamalarının azaltılması yoluyla talebin kısılmasıyla beraber vergilerin indirilmesi ekonominin arz cephesinde, yani reel kesimde uyarıcıları harekete geçirir. Vergi indirimi işgücü arzını ve talebini, tasarruf arzını ve talebini, kârları ve fiyatları olumlu yönde etkileyerek istihdam ve üretim artışı sağlar. Ayrıca bu nedenle, çok daha düşük vergi oranlarıyla hedeflenen devlet gelirlerini toplamak mümkün olur.

4. Keynesci doktrin içinde bölünmeler olması :

İktisadî kriz, neoklasik senteze dayanan Keynesçiliğin politikalarının stagflasyonu önlemedeki yetersizliği ve yeni liberalizmin kuramsal olarak ve uygulamada yükselmesi Keynesci doktrin içinde çarpıcı bir etki yaptı. Bu etki Keynesçiliğin bölünmesi ve Keynesci doktrin içinde birbirinden farklı akımların ve bu akımlar içinde ekollerin yükselmesi biçimini aldı. Daha önce Keynesçiliğe neredeyse tek bir anlayış, neoklasik sentez anlayışı hakim iken, bugün Keynesçilik birkaç farklı akım ve bu akımlar içinde ekoller tarafından temsil edilen çerçeveye bir doktrin haline gelmiştir. Neoklasik sentezin Keynes'i temsil etmediği görüşünden kalkarak neoklasik senteze alternatif olarak 1960'lardan itibaren doğan «post-Keynesci iktisat», 1970'lerin sonlarından itibaren çıkan tartışmalarla ve anlaşmazlıklarla bir dizi kuramsal farklılaşmaya uğramış ve post-Keynesci farklı ekoller yükselmiştir. Bu

akımlar esas olarak «Keynescilik»in ne olduğu ile ilgili farklı yorumlar getirirken, Keynes'in görüşlerinin farklı yönlerini ön plâna çıkarılmaktadır. Kuramsal farklılıklar piyasa mekanizmasının işleyiş biçimine ve bu işleyişin sonuçlarına bakış açılarının farklı olmasından kaynaklanmaktadır. (Bu arada piyasa işleyişinin genel özellikleri ve tarihsel olarak uğradığı değişimler yapısalcı ve kurumsalcı yaklaşımların gelişmesine konu olmuştur.) Bu farklılık piyasa mekanizmasının işleyiş bozukluklarına karşı en etkili devlet müdahalelerinin neler olduğu, kapsam ve yoğunluk bakımından nasıl uygulanacağı ile ilgili farklı görüşlere yol açmaktadır.

Post-Keynesci akımların bu farklılıklarına karşın ortak özelliği, monetarizme karşı çıkarak toplam talebi kısmanın her zaman işsizliği arttıracığı ve büyümeyi yavaşlatacağı için son derece yüksek maliyetli olduğunu savunmaları, öte yandan toplam talep ve bütçe açıkları politikalarının stagflasyonu çözmede kendi başına yeterli olmayacağı, maliye politikası yanında mutlaka başka politikaların kullanılması gerektiği görüşünü benimsemeleridir. Bu *ek* politikaların hangi alanları kapsaması ve hangi biçimleri olması gerektiği ile ilgili görüşler ise farklı akımları ve ekolleri birbirinden ayıran temel farklılıkları oluşturmaktadır.

5. *Keynesci akımlar ve maliye politikasının başka politikalarla desteklenmesi gereği :*

a. *Neoklasik Keynescilik :*

Bu Keynescilik akımı aslında neoklasik senteze verilen daha yeni bir adla anılmaktadır. Neoklasik Keynescilik ekonomiyi değişşik düzeyde birbirinden ayrılmış homojen akımların bir bütünü olarak görür ve bu akımlar arasında istikrarlı ilişkiler olduğunu kabul eder. (Bazı temsilcileri Hicks, Hansen, A. Kahn, Samuelson, C. Schultz, Lerner). Burada işsizlik sorunu makro düzeyde ortaya çıkar ve kaynak dağılımı sorunundan farklıdır, nisbi fiyatlardan, talebin veya üretimin bileşiminden, yani mikro-ekonomik işleyişten bağımsızdır. Bu nedenle devlet az sayıda makro değişken aracılığıyla ekonomiye müdahale ederse makro akımları merkezi olarak düzenleyebilir.

IS-LM eğrileri çözümlemesine dayanan politika önerileri, *iktisadî canlandırma politikalarını*, ve bunların enflasyonist olmaması için *canlandırma politikalarını tamamlayıcı gelirler politikasını* içerir. Gelirler politikası esas olarak makro düzeyde ücret kontrolü demektir.

Çünkü bu akıma göre pazarlık yoluyla belirlenen parasal ücretlerin artışı maliyetleri arttırır. Maliyetler üzerine belli bir kâr oranı konarak fiyatların belirlendiği mark-up sisteminde asıl önemli maliyetler ücretlerdir. Ücretlerin artışı fiyatları arttırır. Fiyatların artışı ücret kontrolü ile önlenir. Makro düzeyde ücret kontrolüne dayanan gelirler politikası önerileri «serbest piyasa gelirler politikası», «anti-enflasyonist piyasa planı» gibi isimlerle sunulmakta ve ekonomide ortalama bir fiyat artışı tutturabilmek üzere makro düzeyde ortalama bir ücret düzeyi saptanması önerilmektedir. Ekonomiye mikro düzeyde müdahale yerine bu politikanın malî teşviklere ve caydırmaya dayanması gerektiği savunulmaktadır.

b. Dengesizlik Keynesçiliği :

Bu yaklaşıma göre, Keynesçilik neoklasik sentezin iddia ettiğinin aksine, dengesizlik içinde mübadele sürecinin çözümlemesidir (Başlıca temsilcileri Clower, Leijonhufvud, Patinkin, Barro, Grossman). İstihdam ve gelir düzeyindeki dalgalanmalar, dengesizlik fiyatlarıyla ard arda yapılan mübadeleler sonunda ortaya çıkar. Piyasalar yeteri kadar koordinasyon içinde çalışmadıkları ve yavaş, mükemmel olmaksızın uzak bir şekilde uyanlandıkları için fiyatlar denge fiyatları değildir. Sistemin istikrarını ihtiyat stokları sağlar, fakat herhangi bir piyasadaki dengesizlik bu stokların ememeyeceği kadar büyük olursa dengesizlik başlar. Dengesizlik ne denli büyükse, sistemi dengeye getirecek güçler o denli zayıflar. Bu durumda fiyatların hızla değişerek arz ile talep arasında denge kurması yerine, miktarlar dengesizlik fiyatlarına göre uyarlanır. Kurumsal bazı özellikler fiyat sertliklerini güçlendirir. Fiyatların ve ücretlerin beraberce aşırı yüksek veya aşırı düşük olması ile ilgili farklı bileşimler farklı türlerde işsizliğin ortaya çıkmasına yol açar ve farklı konjonktür durumları yaşanır. Bunlar Keynesçi işsizlik, klasik işsizlik ve bastırılmış enflasyon durumudur.

Bu akıma göre işsizlik kaynak dağılımından bağımsız bir sorun değil, tersine dengesizlik fiyatları nedeniyle kaynak dağılımı sorununun bir ürünü, hatta bir türüdür. Fiyat esneksizlikleri nedeniyle dengesizlik fiyatlarının oluştuğu, fiyatlar yerine miktarların uyarlandığı durumda sadece makro düzeyde devlet müdahalesi istikrarsızlığı önlemeye yetmez. *Toplam talep politikaları mikro ekonomik politikalarla beraber kullanılmalıdır.* Toplam talep politikaları geliri ve istihdamı arttırsa bile tam istihdamı gerçekleştirecek kaynak dağılımını sağlayamaz. Bu nedenle arz cephesinde kaynak dağılımı ve nisbi fiyat sorunlarına ek

müdahale gerekir. Nisbî fiyat dengesizliklerinin düzeltmek için hangi tür müdahalenin hangi dozda gerektiğini saptamak için, işsizliğin ne tür işsizlik olduğunu ve dengesizliğin derecesini doğru teşhis etmek gerekir.

Farklı konjonktür türlerinde krizlerin ve dengesizliklerin niteliğine bağlı olarak bu ekol, bütçe politikası yanında, fiyatlar ve gelirler politikaları, para politikaları, dış ticaret müdahaleleri, döviz kuru ayarlamaları, miktar kısıtlaması politikaları arasından seçilen, duruma uygun düşecek farklı politika paketlerinin uygulanması gerektiğini savunur.

c. *Yeni Cambridge Keynesçiliği :*

Bazen «yeni Keynesçilik» adı verilen ve kendine «Cambridge İktisadî Politika Grubu» adını veren bu ekol, neoklasik Keynesçiliğin önermelerini, malî varlıkların kullanılabilir gelir ve harcamalar üzerindeki etkilerini, ücretlerin ve fiyatların oluşumunu ve uluslararası rekabet gücünü çözümlemelerine dahil ederek genişletmeye ve iyileştirmeye çalışır. Fakat sonuçta oldukça farklı politika önerilerine varır (Başlıca temsilcileri Godley, Cripps, Fetherson, Moore, Roades, Tarling). Bu ekole göre geçmiş yılların tasarruflarıyla satın alınmış malî servetler, carî gelirle beraber kullanılabilir özel geliri belirler. Malî servetlerin çözülmesi ile tüketim harcamaları finanse edilirse veya genişletici maliye politikası talebi uyarırsa, bu talep genişlemesinin iç talebe ya da dış talebe yönelmesi üretim ve istihdamı uyarması bakımından belirleyicidir. Uluslararası rekabet gücü zayıfken artık iyice açık hale gelmiş bugünün ekonomilerinde talep artışı ithalatı uyarırsa, istihdamı ve üretimi uyarmak yerine dış ödemeler dengesi açığına, bu da nihai olarak bütçe açığına yol açar. Malî varlıklar politika önlemleriyle ekonominin dengeye gelmesine olanaksız kılar.

Ücretliler bir «gerçek ücret düzeyi hedefi»ni gerçekleştirmek isterler. Bunun anlamı parasal ücret artışları taleplerinin vergi ve fiyat artışlarını telafi edecek ve bir miktar gerçek ücreti sağlayacak şekilde pazarlıklara getirilmesidir. Bu ise parasal ücret artışlarını, dolayısıyla maliyet artışlarını getirir. Fiyatlar mark-up sistemine göre belirlenir. Böylece ücret artışı maliyet artışı, bu da fiyat artışı getirir. Gerçek ücret düzeyinin kârları eritmeden yükselebilmesi için verimliliğin artması, verimliliğin artması ise yatırımların yüksek olmasını gerektirir. Fakat dünya pazarlarında rekabet gücü zayıf oldukça yatırımların kârlılığı düşük kalacaktır. Kâr hadleri yükselmeden de yatırımlar artmayacaktır.

Kâr hadlerinin, kâr payının ve verimliliğin yükselmesi ise kapasite kullanım oranlarının artması ile önemli ölçüde sağlanabilir. Kapasite kullanımının artışı *genel bir genişletici politika ile beraber genişlemenin önündeki engelleri hafifletici politikaların* uygulanmasını gerektirir. Genişleme önündeki engeller iç darboğazlar, yükselen ücretler, vergi artışları, yüksek faizler olabilir, fakat en önemli engel ödemeler dengesi açıklarıdır. Ödemeler dengesi sorununun iktisadî genişlemeyi engellememesi için *ithalat kontrolü politikası* uygulanmalıdır. Sadece devalüasyon politikası başarılı olamaz, çünkü gereken devalüasyon oranı aşırı yüksek olmak zorundadır. *İthalat kontrolleri selektif değil genel* olmalıdır ve büyüme ve verimlilik artışına yardımcı olacak girdileri kayırmalıdır. Ek olarak, yatırımları canlandırmak üzere *selektif müdahale*, ayrıca devlet ile özel kesim arasında «yatırım ve planlama anlaşmaları» sistemi öneren yazarlar da vardır.

d. Keynesci Temeller Akımı :

Fundamentalist Keynesçilik olarak da anılan bu akımın en belirgin özelliği Keynes'i klasiklerden ve neoklasiklerden ayıran *temellerin* araştırılmasıdır. (Başlıca temsilcileri Shackle, Loasby, Robinson, Kaldor, Pasinetti, Galbraith, Thurow, Eichner). En önemli tezlerinden biri istihdam ve gelir düzeyindeki dalgalanmaların ekonominin gelecekteki durumunun belirsizliği altında oluşan beklentilerin dalgalanmasından kaynaklandığıdır. Sistemin istikrarı açısından yatırımlar belirleyicidir, çünkü belirsizlik altında oluşan beklentilere göre yapılan yatırımlar istikrarın en zor sağlandığı, en çok dalgalanan değişkendir. Malî piyasalardaki istikrarsızlık bu durumu güçlendirir. Büyüme ve istikrarı bozma açısından gelir bölüşümü ise gene istikrarsızlık içinde «gelir bölüşümü mücadelesi» veya «gelir çatışması» içinde belirlenir. Çok gelişmiş, karmaşıklaşmış kapitalist ekonomiler doğası gereği istikrarsızdır. Toplumun istikrarsızlıkları azaltma çabası içinde geliştirdiği davranış biçimleri ve işleyiş mekanizmaları piyasaların işleyişini neoklasik işleyiş biçimlerinin algıladığından çok farklı kılar. Bu işleyiş biçimleri aksaklık olarak kabul edilemez, tersine rasyonedir.

Bu açıklamalar ışığında, neoklasik piyasa mekanizmalarının varlığına güvenerek istikrarsızlıkların önleneyeğini beklemek mümkün değildir. Kapitalist ekonomilerin işleyişini iyileştirmek üzere, bir yandan *geniş bir alana yayılmış devlet müdahalesi*, bir yandan da özel kesimin kararalma ortamını saran *belirsizlikleri azaltmaya yönelik devlet müdahalesi* gerekir. Geniş kapsamlı devlet müdahalesi ve politikalarının

birbirini tamamlayacak ve güçlendirecek şekilde uygulanabilmesi için genel politika çerçevesi ancak *iktisadî planlama* olabilir.

İktisadî planlamanın kapsamı ve kaynak dağılımına müdahalenin boyutlarının ne olması gerektiğiyle ilgili tartışmalar bu ekol içinde yoğun olarak sürmektedir. Bu arada planlama uluslararası planda da tartışılmaktadır. Dünya ekonomisinin fevkalâde uluslararasılaşmış olmasından dolayı genel bir dünya canlanması olmadan tek tek ülkelerin yeteri kadar refah artışı sağlayamayacağı görüşü de savunulmaktadır. Bu tartışmalar «Uluslararası Keynescilik» adı verilen (ve Brandt Raporları'nda çok açık ortaya çıkan) Keynesciliğe yol açmaktadır. Uluslararası Keynescilik Üçüncü Dünya ile gelişmiş ülkeler arasındaki gelir dağılımını değiştirmenin önemi üzerinde durmaktadır.

Ulusal planlamanın kapsamı ise daha çok müdahaleciliğe doğru giden şu üç düzeyde tartışılmaktadır :

- 1) Sanayi politikası ve yatırım politikası,
- 2) İşçi ve işverenler arasında «yeni bir toplumsal anlaşma»yı da içerecek şekilde bölüşüm politikası; fiyatlama ve yatırım politikalarının beraberce saptanması; demokratik karar almaya yönelik yeni kurumlaşmalar,
- 3) Mülkiyetin ve kârların demokratikleştirilmesi programı.

6. *Eksik tüketim yerine artık eksik yatırım kuramı :*

Yeni ekolleriyle Keynescilik artık eksik tüketim kuramı olmaktan çok eksik yatırım ve yatırımların verimliliği kuramına dönüşmüştür. Bu nedenle işgücü piyasalarının işleyiş biçimleri kuramsal tartışmalarda büyük önem kazanmıştır ve gelir bölüşümünün ücretlilerden çok sermayeye, kârlara doğru kayması gerektiği görüşü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle de sosyal refah devletinden daha az söz edilir olmuştur. En radikal Keynesci görüşler olan ve devlet müdahalelerinin teknokratik, bürokratik olmaktan çıkarılıp demokratikleştirilmesini savunan görüşler, aslında sermaye birikiminin gerektirdiği fedakârlıkları yüklenecek kesimlerin onayını ve katılımını almaya yöneliktir. Eksik yatırım kuramları kaçınılmaz olarak sadece toplam talebi düzenlemeye yönelik maliye politikalarının kendi başına yetersiz kalacağı sonucuna varmaktadır.

7. Gelişmiş kapitalizm ile ilgili politika önerileri az gelişmiş kapitalizm ile ilgili politika önerilerine artık eskisinden daha yakındır :

Az gelişmiş ülkelerde arz cephesi ile talep cephesi sorunlarını çözmeye yönelik politikalar her zaman makro politikalardan daha fazlasını içermiştir. Fakat son yılların krizi gelişmiş kapitalizmi düzenlemenin zorluklarını çok açıkça ortaya çıkardığı zaman, devlet müdahalesi gereklerinin alanı daha genişlemiştir ve kuramsal tartışmalar devlet müdahalesi ve devletin gelişmiş kapitalizmi düzenlemesi ile ilgili görüşleri az gelişmiş ülkelerdeki devlet müdahalesi tartışmalarına yaklaştırmıştır. Devlet müdahalesini reddeden görüşler bakımından da söz konusu yakınlaşma mevcuttur. Kriz ve kriz tartışmaları, neoklasik ve Keynesci «az gelişmişlik» iktisadının kendine özgü çözümlemeleri olan ayrı bir iktisat dalı olarak güçlenmesi değil zayıflaması yönünde etki yapmıştır. Öte yandan gelişmiş kapitalizmle ilgili politika önerileri az gelişmişlik alanındaki tartışmalara yaklaşmıştır.